

PARALIMPIYA SPORT MUSOBAQALARI NATIJALARI ASOSIDA SPORT TA'LIMINI RIVOJLANTIRISH

Niyazov A.T.

*Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti
Sport fanlari kafedrasi boshlig'i, professor*

Rajabova M.M.

*Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti
Jismoniy madaniyat fakulteti xotin-qizlar sporti ta'lim yo'nalishi
3-bosqich talabasi*

Tayanch so'zlar: paralimpiya, para sport, aravachalarda basketbol, xorijiy tajribalar, zaif ko'ruvchilar.

Ключевые слова: паралимпийские игры, параспорт, инвалидная коляска, зарубежный опыт, слабовидящие.

Key words: paralympics, para sport, wheelchair, foreign experiences, visually impaired.

Bugungi zamonaviy ta'lim tizimining asosiy unsurlaridan biri bu, shubhasiz, yangicha, ya'ni innovatsion pedagogik texnologiyalardir. Ushbu pedagogik texnologiyalar orqali dars jarayonlarining olib borilishi yoki tashkil etilishi o'quvchilarning erkin, hamda yangicha fikrlashlariga katta yo'l ochib berish uchun xizmat qiladi. Ilm-fan, texnika, texnologiya hamda ishlab chiqarishning bugungi yuksak taraqqiyoti o'z-o'zidan yangi ijtimoiy talablarni kun tartibiga qo'yimoqda. Mazkur ijtimoiy talablar sirasida jamiyat, qolaversa, uning negizida sohalar rivojini harakatga keltiruvchi kuchli-malakali kadrlarni tayyorlash, ana shu maqsadga yo'naltirilgan tizimni takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega.

Paralimpiya o'yinlari va Olimpiya o'yinlaridan keyin har to'rt yilda bir marta o'tkaziladi. O'yinlar Xalqaro Paralimpiya Qo'mitasi tomonidan boshqariladi. O'zbekistondan ham Para sportchilarimiz 2016-yilda Rio-de-Janeyroda bo'lib o'tgan Paralimpiya o'yinlarida bir nechta sport turlaridan ishtirok etib yuqori natijalarga erishgan. Imkoniyati cheklangan shaxslar o'rtasida para sport turlari bilan shug'ullanuvchilar tobora ortib bormoqda.

kengaytirish, sport tajribasini o'rganish va yaxshi tayyorgarlikni ta'minlashni o'z ichiga oladi. Bu uning muvaffaqiyatining katta hissasi bo'ladi.

Raqamli texnologiya davrda hamma sohada o'zgarish va rivojlanishning tez sur'atda o'sishi, sport turlarining xilma-xilligi, evolyutsiyasi tufayli, imkoniyati cheklangan shaxslarning parasport turlari bilan shug'ullanishda jarohatlanish xavfini kamaytirishga moslashtirilgan asbob-uskunalar, ishlab chiqish va yangi rivojlanyotgan sport turlari tufayli sportchilar turli xil jarohatlar olmoqda. Zamonaviy texnologiyalar sportning ko'plab jabhalariga ta'sir qiladi, mashg'ulot jarayonida, musobaqa davrida, jamoaviy o'yinlarda maydonga ta'siri kata ahamiyatga ega. Texnologiya taraqqiyot davrda aholining quyi qatlamlarida para sport turlari tobora kuchayib bormoqda. Yuqori malakali sportchilar para olimpiya sport turlarida texnologiyaning sportchilar natijalarini yaxshilashda ahamiyati katta. Texnologiyalar musobaqalardan oldin, musobaqa davomida va musobaqadan keyin sportchilar texnologiyalardan foydalanishi va murabbiylar o'rni katta, shifokorlar va texniklar, shuningdek, paralimpiyachilarning o'zlari mashg'ulotlarda, reabilitatsiya va psixologik holati juda muhimdir. Bugungi kundagi texnologiyalar va mashg'ulot jarayonidagi xavfsizlik va tenglik bir-birini to'ldirishga hizmat qiladi. Ayni texnologiyalar yillar davomida zamonamiz yangi sport turlarini targ'ib qilishda va rivojlantirishga yordam berdi, bu esa o'z navbatida yangi kadrlarga ehtiyojni oshiradi. Hozirgi rivojlanyotgan davrda sport anjomlari va jihozlarini tadqiq qilish va ishlab chiqish juda muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, sportchilar ham, murabbiylar ham tobora murakkab tizimlarga jalb qilinadi ilg'or texnologiyalarga tayanadi, ilg'or sport texnologiyalari ko'pincha yangi dizayn, ilg'or materiallar va jarayonlar, ular sportchilarning alohida ehtiyojlarini chuqurroq tushunishdan kelib chiqadi va tegishli mahsulot atributlari, jumladan, estetika, ergonomika va organoleptik xususiyatlarni o'z ichiga oladi.

Paralimpiya o'yinlari bu imkoniyati cheklangan yuqori malakali sportchilarni ishtirok etishga undadi va rag'batlantirdi hamda turli sport turlari bilan shug'ullanish salomatlik darajasini yaxshilashga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Biroq, motivatsiyadagi bu jarayon psixologikdir sport ob'ektlari, ko'plab to'siqlar mavjudligi, eng muhimi mashg'ulotlar uchun moddiy resurslar va sport anjomlari, yetishmasligi ammo yaqindan beri amaliyotda qo'llaniladigan jihozlar, global darajada sezilarli rivojlandi. Bu ko'pchilik imkoniyati cheklangan yuqori malakali sportchilarni tayyorlashda turli o'yinlarda sport faoliyatini yanada rivojlantirdi.

Para sport turlari bilan shug'ullanuvchi sportchilarning sport jihozlari va anjomlari foydalanadigan texnologiyalari sport turiga qarab farqlanadi, chunki

eng yangi texnologiyalardan foydalanish bilan bir qatorda sport jihozlari, individual jihozlar mos kelishga harakat qilishi, har bir sportchi bilan shaxsan ishlash, shunda ishtirokchi ushbu uskunadan kengaytma sifatida foydalanishi mumkin, uning tanasi tana tuzilishi va jismoniy jihatdan individual farqlar sport jihozlarini loyihalashda mexanik ustunlikni olish qobiliyatiga alohida e'tibor beriladi. Behuda energiya yo'qotadi jihozni sportchiga moslashtirmaslik unumdorlikni pasaytirishi va odamni baxtsiz hodisalar yoki jiddiy jarohatlarga olishiga olib kelishi mumkin. Oliy ma'lumotli (o'rta yoki undan yuqori) shaxslar ko'proq ko'nikmalarga ega bo'lishlari mumkin va muammolarni yengish yoki mumkin bo'lgan to'siqlarga qaramay sport bilan shug'ullanishga tayyor bo'ladi.

Texnologiyalar dunyoni o'zgartirayotgani ajablanarli emas. Texnologiya bizga shunday imkoniyatlar olib keldiki eng yaxshi xavfsizlik uskunalarini ishlab chiqish va ushbu uskunani sinovdan o'tkazish imkoniyati oshmoqda. Masalan imkoniyati cheklangan sportchilar uchun maxsus sport aravachasi, biologik moslik va boshqa o'nlab omillar yordam beradi. O'yin davomida olingan jarohatlarning umumiy sonini kamaytirish, yengillashtirishga ham yordam beradi. Intensiv ma'lumotlarni tahlil qilish, shuningdek, sportchilarga qachon jarohat olish xavfi borligini tushunishga yordam beradi. Ularning jismoniy harakatlarini kuzatish, zamonaviy texnologiyalar sportchini himoya qila oladi va shuning uchun uni oldini olish uchun zamonaviy texnologiya yaratilishidavr talabidir. Imkoniyaticheklangan yuqorli malakalisportchilari endi o'ztranslyatsiya qilish imkoniyatiga ega, uyda yoki mobil qurilmalarda sevimli o'yinlar, jonli yoki arxivlangan holatda foydalanishi mumkin. G'ildirakli aravacha bilan shug'ullaniladigan sport turlari; G'ildirakli aravacha bilan shug'ullaniladigan sport turlarida o'tirish tizimlari, kundalik stulda o'tirish tizimidagi nogironlar aravachasidagi turli sport turlarida holat va bosimning chiqarilishi va juda farq qilishi mumkin. Sport aravachasi jismoniy imkoniyati cheklangan sportchilarga imkon beradi kamroq cheklovlar bilan istalgan sport tadbirlarida ishtirok eta oladi. G'ildirakli sport aravachasi tanlash va sozlash sport ish faoliyatini optimallashtirishga yordam beradi, sportchi mumkin bo'lgan salbiy oqibatlardan, shu jumladan takroriy burilishlardan jarohatlardan himoya qiladi.

Shuni ta'kidlash joizki, turli hildagi jismoniy imkoniyati cheklangan shaxslar sport bilan shug'ullanishda bir nechta umumiy, lekin ayni paytda o'ziga xos to'siqlarni boshdan kechiradilar. Jismoniy imkoniyati cheklangan shaxslarning sport tadbirlarida ishtirokini oshirish uchun sport dasturlariga umumiy va maxsus to'siqlar va yordamchilar kiritilishi kerak va jismoniy imkoniyati

cheklangan shaxslarning sport bilan shug'ullanishini oshirishga harakat qilish uchun ularni sportdan nima to'xtatayotganini va ular qanday bo'lishi mumkin ekanligini tahlil qilish muhimdir.

Adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Жисмоний тарбия ва спорт соҳасида кадрларни тайёрлаш ҳамда илмий тадқиқотлар тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-414-сон 2022 йил 3 ноябр.
2. Абдиев А.Н. Яккакураш спорт турларида ихтисослашувчи талабаларда тренернинг касбий кўникмаларини шакллантиришнинг илмий педагогик асослари.: Дисс. д-ра пед. наук. –Тошкент. ЎзДЖТИ, 2004. – 158 б.
3. Physical Education, Fitness and Sports, 7(3), 66–71. <https://doi.org/10.26524/ijpefs1837>
4. Bartlett, R. (2007). Introduction to Sports Biomechanics, (2nd ed.).
5. Blauwet, C., & Willick, S. E. (2012). The Paralympic Movement: Using Sports to Promote
6. Health, Disability Rights, and Social Integration for Athletes with Disabilities. PM&R,(11), 851–856.
7. Burkett, B. (2010). Technology in Paralympic sport: performance enhancement or essential for performance? British Journal of Sports Medicine.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada paralimpiya sport musobaqalari natijalari asosida sport ta'limini rivojlantirish va yurtimizda paralimpiya sportini rivojlantirishda xorijiy tajribalar ham sport jihozlari maslali ko'rib chiqilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются вопросы развития спортивного образования на основе результатов Паралимпийских спортивных соревнований и зарубежного опыта в развитии паралимпийского спорта в нашей стране.

SUMMARY

This article also examines the development of sports education on the basis of the results of Paralympic sports competitions and foreign experiences in the development of Paralympic sport in our country.